

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลศึกษา

การศึกษา เรื่อง การประเมินการบำบัดรักษาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ตำบลแม่ฮี อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานบำบัดรักษาฟื้นฟูและติดตามผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ของศูนย์แสงอรุณ

ศูนย์แสงอรุณ เป็นหนึ่งในโครงการบ้านร่วมเย็นที่ดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างครบวงจรด้วยวิถีชุมชน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นการบำบัดด้านจิตใจเป็นหลัก โดยมีโครงสร้างการดำเนินงาน 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) ฝ่ายบำบัดรักษา ฟื้นฟูสมรรถภาพ และติดตามผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานในระยะเวลา 120 วัน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขึ้นค้นหา และคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัด ขึ้นการเตรียมการ ขึ้นถอนพิษยา ขึ้นฟื้นฟูสมรรถภาพ และขึ้นติดตาม ประเมินผลหลังการบำบัด (2) ด้านบริหารจัดการ และ(3) ศูนย์เกษตรพอเพียงเพื่อการดูแลองค์กร ทั้งนี้ ศูนย์แสงอรุณ เริ่มให้การบำบัดรักษาตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสิ้น 289 คน มีผู้ผ่านการบำบัดและกลับคืนสู่ชุมชน จำนวน 278 คน โดยในปีงบประมาณ 2553 มีผู้เข้ารับการบำบัดรักษา จำนวน 85 คน

เมื่อเปรียบเทียบการบำบัดของศูนย์แสงอรุณ กับการบำบัดในรูปแบบอื่นที่มุ่งเน้นการบำบัดด้านจิตใจเช่นกัน ได้แก่ การบำบัดแบบ จิต- สังคมบำบัด(Matrix Model) และการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายบำบัด พบว่า การบำบัดโดยศูนย์แสงอรุณมีความคุ้มค่ามากที่สุด รองลงมาคือ การบำบัดแบบจิต- สังคมบำบัด และการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายบำบัด เนื่องจากการบำบัด รักษา ฟื้นฟู และติดตามของศูนย์แสงอรุณ มีลักษณะเด่น คือ มีสถานที่มีความเหมาะสม มีวิธีการบำบัดรักษาที่มุ่งเน้นการดูแลด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกาย ภายใต้อาชีพเชื่อ/แนวคิดว่า การใช้ยาเสพติดมาจากความต้องการทางจิตใจ มีกระบวนการติดตามและการดูแล จนมั่นใจว่าผู้ผ่านการบำบัดจะสามารถเลิกได้ และมีการบูรณาการด้านงบประมาณ โดยมีแหล่ง

งบประมาณในการดำเนินการมาจากหลายหน่วยงาน แสดงให้เห็นว่า ทุกภาคส่วนเห็นว่าเป็นปัญหา ร่วมกันที่ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งแตกต่างจากระบบอื่นๆ ที่พึ่งพิงงบประมาณภาครัฐเพียงอย่างเดียว

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย และผลได้ในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดของ ศูนย์แสงอรุณ พบว่า

ในปีงบประมาณ 2553 (ตุลาคม 2552- กันยายน 2553) ศูนย์แสงอรุณมีค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามหลังการบำบัด จำนวน 920,000 บาท แบ่งเป็น (1) ค่าใช้จ่ายในการลงทุน คิดเป็นร้อยละ 26.53 ได้แก่ ค่าวัสดุหรืออุปกรณ์ ค่าตอบแทนอาสา เครือข่าย และค่าตอบแทนอาสาตำบล และ(2) ค่าดำเนินการ คิดเป็นร้อยละ 97.01 ได้แก่ ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม ค่ากิจกรรมสนับสนุนอาชีพ และค่าใช้จ่ายในการประสานงาน

เมื่อนำค่าใช้จ่ายมาจำแนกตามลักษณะของต้นทุนการผลิต พบว่า มีต้นทุนรวม 920,000 บาท คิดเป็นต้นทุนรวมเฉลี่ย 10,823.53 บาท/คน ต้นทุนคงที่ จำนวน 244,100 บาท คิด เป็นต้นทุนคงที่เฉลี่ย 2,891.77 บาท/คน และต้นทุนผันแปร จำนวน 675,900 บาท คิดเป็นต้นทุน ผันแปรเฉลี่ย 7,951.76 บาท/คน

เมื่อนำข้อมูลค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการบำบัดรักษา ยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ จำนวน 4 รายการ ได้แก่ ค่าวัสดุหรืออุปกรณ์ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่ากิจกรรมสนับสนุนอาชีพ และค่าใช้จ่ายในการประสานงาน (ยกเว้น ค่าตอบแทนอาสาเครือข่าย และค่าตอบแทนอาสาตำบล) มากระจายต้นทุนลงไปในแต่ละขั้นตอนของการบำบัด 5 ขั้นตอน พบว่า ต้นทุนส่วนใหญ่เป็น ค่าใช้จ่ายในขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพ รองลงมาคือ ขั้นคัดกรอง ค้นหาผู้เข้ารับการบำบัด ขั้นถอนพิษยา ขั้นติดตามและประเมินผล และขั้นเตรียมการ ตามลำดับ

จากการศึกษา ผลได้จากการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ โดยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษาต่อคนต่อครั้ง พบว่า ศูนย์แสงอรุณ มีค่าใช้จ่าย จำนวน 8,275.29 บาท/คน/ครั้ง การบำบัดแบบจิต-สังคมบำบัด มีค่าใช้จ่าย 3,500 บาท/คน/ครั้ง และการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายบำบัด 7 วัน มีค่าใช้จ่าย 3,500 บาท/คน/ครั้ง ค่ายบำบัด 15 วัน มีค่าใช้จ่าย 5,600 บาท/คน/ครั้ง และค่ายบำบัด 45 วัน มีค่าใช้จ่าย 13,000 บาท/คน/ครั้ง ซึ่งการบำบัดโดยศูนย์แสงอรุณ มีค่าใช้จ่ายสูงเป็นอันดับสอง ทั้งนี้เนื่องจากการบำบัดโดย ศูนย์แสงอรุณ มีข้อแตกต่างจากการบำบัดรูปแบบอื่น คือ ผู้เข้ารับการบำบัดจะพักอาศัยอยู่ในศูนย์ แสงอรุณตลอดระยะเวลาการบำบัดในจำนวนวันที่มากกว่าระบบอื่น คือ 120 วันหรือมากกว่า และ นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าวยังใช้ในทุกระบวนการบำบัด ในขณะที่การบำบัดในรูปแบบ อื่นจะไม่ได้งบประมาณในการคัดกรอง ค้นหาผู้เข้ารับการบำบัด และการติดตามและประเมินผล

สำหรับการเปรียบเทียบร้อยละของการกลับไปเสพหรือติดยาของผู้ที่เข้ารับการบำบัด ที่ศูนย์แสงอรุณ กับผู้ที่เข้ารับการบำบัดแบบจิต-สังคมบำบัด และการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายบำบัด พบว่า การบำบัดโดยศูนย์แสงอรุณ มีร้อยละของการกลับไปเสพหรือติดยาที่น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 25 รองลงมา คือ การบำบัดแบบจิต-สังคมบำบัด และการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายบำบัด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้การบำบัดโดยศูนย์แสงอรุณมีผู้กลับไปเสพหรือติดยาน้อยกว่ารูปแบบอื่น คือ การบำบัดโดยศูนย์แสงอรุณมีสถานที่ วัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมต่อการบำบัดของคนในพื้นที่ และทำให้ไม่รู้สึกละเลยจากพื้นที่ที่เคยอยู่ มีการดูแลผู้เข้ารับการบำบัดจนกว่าจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตแบบปกติได้ แต่ทั้งนี้ยังมีผู้ที่หวนกลับไปเสพหรือติดยาเสพติดซ้ำ เพราะในชุมชนเดิมยังมีสภาพแวดล้อมเดิม หากจิตใจไม่เข้มแข็งจะทำให้กลับไปเสพหรือติดยาเสพติดซ้ำได้

5.1.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการบำบัด ครอบครัวผู้เข้ารับการบำบัด และผู้ให้การบำบัดหรือเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณ

จากการสอบถามผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดที่ศูนย์แสงอรุณ จำนวน 85 คน พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีช่วงอายุ 30-50 ปี มีสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ส่วนด้านการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโทษหรือพิษภัยของยาเสพติด พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดที่ศูนย์แสงอรุณ ทุกคนทราบโทษหรือพิษภัยของยาเสพติด ส่วนใหญ่เคยรับการบำบัดรักษาเสพติดมาแล้ว 2-3 ครั้ง โดยเสพหรือติดยาเป็นส่วนมาก และมีเหตุผลที่เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติด เพราะผู้เสพหรือผู้ติดต้องการเลิกยาเสพติด

ครอบครัวหรือญาติผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดที่ศูนย์แสงอรุณ จำนวน 85 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 30-50 ปี มีสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท

ผู้ให้การบำบัด หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณ จำนวน 10 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 30-50 ปี มีสถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และทุกคนมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,000-10,000 บาท

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มสามารถสรุปผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการให้บริการของศูนย์แสงอรุณ ได้ดังนี้

1) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดที่มีต่อการให้บริการของศูนย์แสงอรุณ

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด ที่มีต่อการให้บริการของศูนย์แสงอรุณในภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่/อาสาสมัครมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านอาหาร เครื่องดื่ม ด้านรูปแบบวิธีการบำบัด

2) ผลการประเมินความพึงพอใจของครอบครัวหรือญาติผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดที่มีต่อการให้บริการของศูนย์แสงอรุณ

ผลการประเมินความพึงพอใจของครอบครัวหรือญาติผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ยาเสพติดที่มีต่อการให้บริการของศูนย์แสงอรุณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้าน เจ้าหน้าที่/อาสาสมัครมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความเชื่อมั่นต่อศูนย์แสงอรุณ ด้านรูปแบบการบำบัด และด้านสาธารณูปโภค/สถานที่ ตามลำดับ

3) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ให้การบำบัด หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณ ในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ให้การบำบัด หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณ ในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านกระบวนการบำบัด มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสาธารณูปโภค/สถานที่ ด้านทักษะ/ความรู้/ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ ด้านความพร้อมของผู้เข้ารับการบำบัด และด้านค่าใช้จ่าย ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการบำบัด ครอบครัวผู้เข้ารับ การบำบัดศูนย์แสงอรุณ และผู้ให้การบำบัดหรือเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณในภาพรวม พบว่า ทุกกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในลำดับ 1-3 ด้านเจ้าหน้าที่/อาสาสมัคร ด้านรูปแบบวิธีการ บำบัด และด้านสาธารณูปโภค/สถานที่และด้านอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนด้านการดูแลภายหลัง การบำบัดฟื้นฟู ผู้เข้ารับการบำบัด มีความพึงพอใจในลำดับที่ 4 ด้านความเชื่อมั่นต่อศูนย์แสงอรุณ ครอบครัวหรือญาติมีความพึงพอใจในลำดับที่ 4 ด้านความพร้อมของผู้เข้ารับการบำบัด และด้าน ค่าใช้จ่ายเจ้าหน้าที่ศูนย์แสงอรุณ มีความพึงพอใจในลำดับ 4 และ 5 ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษา เรื่อง การประเมินการบำบัดรักษาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ตำบลแม่ธิ อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) จากการศึกษาด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ พบว่า ศูนย์แสงอรุณ มีกระบวนการบำบัดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น ควรยกระดับกระบวนการบำบัดรักษายาเสพติด โดยให้มีการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาหรือยกระดับศูนย์บำบัดในพื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความพร้อมในการดำเนินงาน
- 2) พัฒนารูปแบบ หรือยกระดับองค์กรที่เลี้ยง อาสาสมัครให้มีศักยภาพในการจัดกระบวนการบำบัดรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากองค์กรที่เลี้ยงอาสาสมัคร ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว
- 3) ส่งเสริมให้มีการประเมินค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการบำบัดอย่างเป็นรูปธรรม

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากผลการศึกษา เรื่อง การประเมินการบำบัดรักษาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ ตำบลแม่ธิ อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะค่าใช้จ่ายทางตรงของศูนย์แสงอรุณที่เกิดขึ้นจริง ไม่รวมค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ผู้เข้ารับการบำบัดหรือครอบครัวต้องสูญเสียไประหว่างการบำบัดรักษาที่ศูนย์แสงอรุณ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาการประเมินค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง ทั้งค่าใช้จ่ายทางตรง และค่าใช้จ่ายทางอ้อม ที่ศูนย์แสงอรุณ ผู้เข้ารับการบำบัดหรือครอบครัวผู้เข้ารับการบำบัด มีการใช้จ่ายระหว่างการบำบัดรักษา
- 2) การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเปรียบเทียบการบำบัดของศูนย์แสงอรุณ กับการบำบัดแบบจิต-สังคมบำบัด และการบำบัดแบบค่าย ซึ่งเป็นการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจอย่างเดียว ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบการประเมินผลการบำบัดรักษาโดยรูปแบบของศูนย์แสงอรุณ กับการบำบัดรักษาระบบบังคับบำบัด และระบบต้องโทษ
- 3) ควรศึกษาจุดคุ้มทุนในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัดรักษายาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ และศึกษาเปรียบเทียบกับจุดคุ้มทุนในการบำบัดรักษาระบบอื่นๆ